

บทที่ 1



บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เดิมสมัยพุทธกาลพระสงฆ์แต่ละรูปต้องอยู่ป่า เทียวจาริกไปตามสถานที่ต่างๆ โดยอยู่ตามโคนไม้ เรือนร้าง ถ้า ต่อมาเมื่อผู้เลื่อมใสศรัทธาถวายสวนป่า และเริ่มมีการสร้างกุฏิ จึงค่อยๆ กลายมาเป็นอยู่รวมกันประจำที่ในกาลต่อมา ฝ่ายอยู่ประจำในหมู่บ้าน เรียกว่า พระคามวาสี และฝ่ายที่อยู่ประจำในป่า เรียกว่า พระอรัญวาสี

ในประเทศไทยพระสงฆ์มี ๒ ฝ่าย คือ พระสงฆ์ที่ศึกษาพระไตรปิฎก คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อให้เกิดความรอบรู้ในหลักธรรมแล้วนำไปประพฤติปฏิบัติ เราเรียกพระสงฆ์ฝ่ายนี้ว่า พระสงฆ์ฝ่ายคันถธุระ โดยมากพระสงฆ์ฝ่ายนี้มักจะอาศัยอยู่วัดในเมือง หรือ ในหมู่บ้าน เพื่อสะดวกในการเดินทางไปศึกษาหาความรู้ จึงมักเรียกพระสงฆ์ฝ่ายคันถธุระอีกอย่างหนึ่งว่า พระสงฆ์คามวาสี ส่วนพระสงฆ์ที่นำเอาพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปประพฤติปฏิบัติอย่างจริงจังโดยเน้นที่การฝึกจิตเพื่อความหลุดพ้นเข้าถึงมรรคผลนิพพาน อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา เราเรียกพระสงฆ์ฝ่ายนี้ว่า พระสงฆ์ฝ่ายวิปัสสนาธุระ ในการปฏิบัติเพื่อบรรลุมรรคผลนิพพานจำเป็นต้องหาที่สงบสงัด ห่างไกลจากสิ่งรบกวนภายนอกต่างๆ ดังนั้นพระสงฆ์ฝ่ายนี้จึงมักออกไปสู่ป่าเขา เราจึงเรียกพระสงฆ์ฝ่ายนี้อีกอย่างหนึ่งว่า พระสงฆ์อรัญวาสี นอกจากนั้นพระสงฆ์ฝ่ายนี้มักจะสมათานธุรดวงค์วัตรด้วย เพื่อเป็นเครื่องขัดเกลากำจัดกิเลสของตนเอง จึงมีการเรียกอีกอย่างว่า พระธุรงค์

จากหลักฐานปรากฏประเทศไทยมีคณะสงฆ์ ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายคามวาสี และ ฝ่ายอรัญวาสี ตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหง เป็นต้นมา โดยพ่อขุนรามคำแหงได้ส่งทูตไปอาราธนาพระมหาสังฆราชนิกายลังกาวงศ์จากนครศรีธรรมราชเข้ามาอยู่ที่วัดอรัญญิกในกรุงสุโขทัย โดยพระสงฆ์ฝ่ายคามวาสีใช้เวลาส่วนใหญ่ศึกษาพระไตรปิฎกจึงเน้นการสืบทอดพระพุทธศาสนาในด้านปริยัติ พระสงฆ์ฝ่ายนี้วัดอยู่ในชุมชนจึงได้มีโอกาสเกื้อกูลชาวบ้านในด้านต่างๆ ส่วนพระสงฆ์ฝ่ายอรัญวาสีใช้เวลาส่วนใหญ่บำเพ็ญเพียรภาวนาสมถวิปัสสนา จึงเน้นการสืบทอดพระพุทธศาสนา ด้านการปฏิบัติ และพระสงฆ์ฝ่ายนี้วัดอยู่ในป่าหรือห่างไกลจากชุมชน จึงทำให้คนส่วนใหญ่เข้าใจว่าพระสงฆ์ฝ่ายนี้ไม่ค่อยได้สนใจและเกื้อกูลต่อชุมชนหรือสังคม

แต่ในปัจจุบันเราจะเห็นข่าวสารเกี่ยวกับพระสงฆ์ฝ่ายอรัญวาสีเช่นหลวงตามหาบัวซึ่งได้ให้ความสนใจต่อปัญหาสังคม และเกื้อกูลช่วยเหลือ ดังเช่นที่ปรากฏผ่านโครงการผ้าป่าช่วยชาติ ตลอดจนจนคำเทศน์ที่เตือนผู้ใหญ่ในบ้านเมืองเป็นระยะๆ ในเรื่องต่างๆ เป็นต้น นอกจากนั้น

พระสงฆ์ฝ่ายคามวาสีจำนวนหนึ่งก็หันมาสนใจก่อตั้งสำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมากขึ้น จึงทำให้สังเกตเห็นแนวโน้มว่าข้อวัตรในบทบาทของพระสงฆ์ทั้งสองฝ่ายตามที่เข้าใจกันมาแต่ต้นนั้น อาจมีการปรับเปลี่ยนเคลื่อนไปจากเดิมหรือไม่ คือ พระสงฆ์คามวาสีจำนวนหนึ่งได้หันไปเน้นเรื่องการปฏิบัติ ส่วนพระอรัญวาสีได้ให้ความสนใจต่อปัญหาสังคม ข้อสังเกตเบื้องต้นนี้ทำให้งานวิจัยนี้เกิดขึ้น เพื่อตอบคำถามหลักว่าปัจจุบันพระสงฆ์ทั้งสองฝ่ายได้ดำเนินบทบาทของตนอย่างไร และบทบาทในปัจจุบันยังสอดคล้องกับบทบาทเดิมที่แยกกันเป็นฝ่ายดังที่กล่าวข้างต้นหรือไม่อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ฝ่ายคามวาสีและอรัญวาสี
๒. เพื่อศึกษาลักษณะและความแตกต่างของวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ฝ่ายคามวาสีและอรัญวาสี
๓. เพื่อศึกษาบทบาทในการธำรงรักษาพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ทั้ง ๒ ฝ่าย
๔. เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ทั้งสองฝ่าย

สมมุติฐานการวิจัย

วัตรปฏิบัติของพระสงฆ์คามวาสีและอรัญวาสีในประเทศไทยมีข้อเน้นต่างกันชัดเจน โดยเดิมนั้นเข้าใจกันว่าพระสงฆ์คามวาสีเน้นการสืบทอดพระพุทธศาสนาในด้านปริยัติ พระสงฆ์อรัญวาสีเน้นการสืบทอดพระพุทธศาสนาด้านการปฏิบัติ แต่ในปัจจุบันเส้นแบ่งดังกล่าวข้างต้นอาจจะคลาดเคลื่อนไปจากบทบาทที่แท้จริงของพระสงฆ์ทั้ง 2 ฝ่าย กล่าวคือ พระสงฆ์คามวาสีจำนวนหนึ่งได้หันไปเน้นเรื่องการปฏิบัติด้วย ส่วนพระสงฆ์อรัญวาสีจำนวนหนึ่งได้ให้ความสนใจต่อปัญหาสังคมด้วย

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยดำเนินการ ๒ ขั้นตอนคือ

- ๑) การวิจัยด้านเอกสาร (Documentary) โดยศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกา ศิลาจารึก จดหมายเหตุ งานวิจัย หนังสือ และบทความของนักวิชาการ และเอกสารบทความ คำเทศนาต่างๆของพระสงฆ์ที่สำคัญทั้งสองฝ่าย
- ๒) การวิจัยด้านภาคสนาม (Field Work) ด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการส่งแบบสอบถามให้กลุ่มพระสงฆ์คามวาสีที่มีชื่อเสียงในด้านการศึกษาปริยัติธรรมในแต่ละภาค คือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ

จำนวนทั้งหมด 18 วัด และพระสงฆ์อรหันต์ที่มีชื่อเสียงสายพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต
ในจังหวัดต่าง ๆ จำนวนทั้งหมด 21 วัด

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

๑. วัตรปฏิบัติ หมายถึง การทำตามข้อปฏิบัติที่พึงกระทำเป็นประจำ ความประพฤติที่เป็นไปตามขนบธรรมเนียม หรือ วิถีดำเนินชีวิต
๒. พระสงฆ์ฝ่ายคามวาสี หมายถึง พระสงฆ์ที่อาศัยอยู่ในวัดที่ตั้งอยู่ในเขตชุมชน มุ่งเน้นศึกษาพระไตรปิฎก พระปริยัติธรรม หรือ ฝ่ายคันถธุระ
๓. พระสงฆ์ฝ่ายอรัญวาสี หมายถึง พระสงฆ์ที่อาศัยอยู่ในวัดที่ตั้งอยู่ในป่านอกเขตชุมชน มุ่งเน้นการปฏิบัติธรรม หรือ ฝ่ายวิปัสสนาธุระ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ทำให้ทราบวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ทั้งฝ่ายคามวาสีและอรัญวาสี
๒. ทำให้ทราบลักษณะและความแตกต่างของวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ฝ่ายคามวาสีและอรัญวาสี
๓. ทำให้ทราบวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ทั้งฝ่ายคามวาสีและอรัญวาสีที่มีบทบาทในการธำรงรักษาพระพุทธศาสนาในสังคมไทย
๔. ทำให้ทราบความเปลี่ยนแปลงด้านวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ทั้งสองฝ่าย